

TÜRKİYE’DE SILA VE GURBETİN YAŞLILAR İÇİN ANLAMI

Şerif ESENDEMİR¹

Olgun GÜNDÜZ²

Öz

Göç, insanlık tarihi boyunca süregelen insanların yer değiştirme hareketidir. Yaşlılık ise her canlı gibi bir yerde yaşamak durumunda kalan insanların ölümden önce geldikleri son yaş basamağıdır. Bu durum, göç ve yaşlılığı mekân üzerinden birlikte ele almayı gerektirmektedir, çünkü yaşlılar, bir süreklilik arz eden yaşam seyirlerinde farklı sebeplerden dolayı yer değiştirmelerini ifade eden göçü bir şekilde tecrübe etmektedirler. Bu açıdan “Geride bırakılan yer sıla” ve “gidilen yer gurbet” şeklinde mekân üzerinden derinden yaşanan bu tecrübelerini anlamak büyük bir önem arz etmektedir. Dolayısıyla, bu çalışmada, “Sıla ve gurbet yaşlılar için ne anlam ifade eder?” araştırma sorusundan yola çıkılarak yaşlıların bunlara dair deneyimlerinin anlaşılması amaçlanmaktadır. Bu araştırma, yaşlılar için sıla ve gurbetin arka planını oluşturmak için öncelikle göç ve yaşlanma üzerinde durmuştur. Sonrasında ise yaşlıları yaşam boyu etkileyen ve süreklilik arz eden özelliklerinden dolayı süreklilik kuramı açısından bunlar bir değerlendirmeye tabi tutulmuşlardır. Bunun akabinde de metodolojik olarak nitel araştırma türüyle Ocak 2021-Ocak 2022 tarihleri arasında İstanbul’da sıla ve gurbeti yaşayan yaşlıların bizzat kendilerine gidilerek onlar için bunların anlamı ve yaşadıkları deneyimleri ortaya konulmuştur. Son olarak da yaşlılardan alınan veriler tematik bir analize tabi tutularak tartışılmış, ortaya çıkan sonuçlar ortaya konmuş ve bu konudaki yeni çalışmalar için bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlardan bir örnek vermek gerekirse, yaşlıların geride bıraktıkları yer olan silaya bir yandan özlem duyarlarken, öte yandan da gurbet olarak gördükleri buldukları yerlere uyum sağlamaya çalıştıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, sıla, gurbet, göç, mekân

¹ Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü, E-posta: serif@yildiz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7862-5540

² Doç. Dr., Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, E-posta: gunduzolgun@gmail.com, ORCID: 00000002-6749-5808

ESENDEMİR, Ş., GÜNDÜZ, O. (2023) Türkiye’de Sıla ve Gurbetin Yaşlılar İçin Anlamı. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 23(61), 731-750. DOI:10.21560/spcd.vi.1357882

THE MEANING OF HOMETOWN AND EXPATRIATE FOR OLDER ADULTS IN TÜRKİYE

Abstract

Migration is the movement of people moving throughout human history. Aging is the last stage that people who have to live in a place, like all living things, reach before death. This situation requires considering migration and aging together through space because older adults experience migration, which refers to their displacement for different reasons in their life cycles. In this respect, it is crucial to understand these experiences experienced deeply through space, such as ‘The place left behind known as hometown’ and ‘The place of arrival known as expatriate.’ Therefore, this study aims to understand older adults’ experiences regarding these issues by considering “What does hometown and expatriate mean to the aged?” research question.

This research primarily focused on migration and aging to create the background of homeland and expatriate for older people. Afterward, these were evaluated in terms of continuity theory due to their lifelong characteristics that affect older adults. Following this methodologically, with the qualitative research type, the elderly living in Istanbul between January 2021 and January 2022 were personally visited, and their experiences were revealed. Finally, the data obtained from older adults were subjected to a thematic analysis and discussed; the results were presented, and some suggestions were made for new studies on this subject.

To give an example of the results of this study, it has been observed that while older people feel nostalgic for the home they left behind, on the other hand, they try to adapt to the places they see as homesick.

Keywords: *Aging, Homeland, Expatriate, Migration, Place*

GİRİŞ

Farklı sebeplerle gerçekleşen göç, insan yaşamından koparılarak tek başına ele alınamayan insanlık tarihiyle özdeş bir olgudur (Cutchin, 2001, s. 31; Battır, 2020, s. v). Göç, klasik açıdan yıllarca genç ve erkek merkezli sosyo-ekonomik bir hareketlilik olarak görülmüştür (Battır, 2020, s. vi). Toplumun demografik yapısının değişmesi, ulaşım imkânlarının artması, güvenlik, sağlık imkânları vb. durumlar nedeniyle artık sadece genç erkek merkezli değil, çocukların, kadınların ve yaşlıların da katıldığı bir sosyal süreç olarak değerlendirmeye başlanmıştır (Koç ve Saraç, 2018, s. 20).

Göçün yeni aktörleri olan yaşlıları ele almak gerekirse yaşlanma da insanın varoluşuyla birlikte başlayan ve hâlâ yaşanmakta olan bir süreçtir. Bu bir ömre ayarlı var oluş ancak mekân üzerinden gerçekleşebilmiştir, çünkü mekân, göç nedeniyle bir hareketlilik ve deneyimler için üretken bir bağlam sağlamaktadır (Cutchin, 2001, s. 35; Kahya, 2020, s. 216). Bundan dolayı, mekân üzerinden bu gerçekleşme biçimi farklı şekillerde olabilmektedir.

Yaşlılık mekânsal bir boyuta sahiptir (Şentürk ve Kurtkapan, 2017, s. 5). Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğunun artık kentlerde yaşaması bunu açıkça ortaya koymaktadır (Tekten-Aksürmeli, 2017, s. 703). Bu durum nüfusun yaşlı kısmı için de geçerlidir. Günümüzde %9,9'a ulaşan yaşlı nüfusun %30,1'i ancak kırdan yaşamaktadır. Geriye kalan %69,9'luk yaşlı nüfusun %14,6'sı orta yoğun ve %55,3'ü de yoğun kentlerde ikamet etmektedirler (Türkiye İstatistik Kurumu, 2023). Bu nedenle kırdan bir ömür boyu yerinde yaşlanan yaşlılar, kentlerde yaşlanan yaşlıların gerisinde kalmışlardır. Sosyo-demografik bir süreç olan nüfusun yaşlanmasının mekânsal bir değişim olan kentleşmeyle birlikte büyüme yönünde bir gelişme göstermesi, bu iki farklı olguyu birlikte ele almayı gerektirmektedir. Bu nedenle, yaşlılık ve kenti birlikte farklı açılardan ele alan çalışmaların sayısı her geçen gün artmaktadır, ancak bu çalışmaların büyük bir kısmı kentlerin yaşlılara uygunluğu açısından yaşlı-dostu kent bağlamında yapılmaktadır (Tekten-Aksürmeli, 2017, s. 703). Oysa, yaşlıların geride bıraktıkları yere sılıya referansla gurbet olarak gördükleri kentte var olma biçimleri, sosyal uyumları ve tecrübeleri de büyük bir önem arz etmektedir. Dolayısıyla, bu çalışma, yaşlıların hayatını kente geliş sonrasına sabitlemeden geçmiş, sıla, ve an, gurbet, arasında süreklilik arz eden döngüsel bir süreç şeklinde ele alarak özgün bir yaklaşım sunmaktadır.

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal Çerçeve

Tarih boyunca yaşanmış olan göç, 19. Yüzyılın son yarısında ancak akademik çalışmaların alanına girmiştir. Örneğin, 1876'da yapılan bir çalışmada sanayileşmeyle birlikte doğum yerlerine/mekâna dayalı göçün oluşturduğu toplumsal hareketliliğe dikkat çekilerek günümüze kadar yapılan çalışmalara zemin hazırlamıştır (Ravenstein, 1876). Bırakın yaşlıların mekân ile ilişkilerine odaklanılmasını, yaşlanma kavramının çalışılmasına bile 20. yüzyılın başlarında ancak yeni gelişen disiplinlerden geriatri ve gerontoloji çerçevesinde başlanmıştır. Örneğin, 1903'te gerontoloji kavramını ilk kez kullanan Rus biyolog ve zoolog Ilya Metchnikoff ve altı yıl sonra da geriatri kavramını ilk defa dile getiren Avusturyalı doktor Ignatz Leo Nascher bile yaşlılığın ancak biyolojik/klinik boyutuna değinmişlerdir (Conti, 2013, s. 246).

Yüzyılın sonlarına doğru ancak göç ve yaşlanma çalışmalarında bir artış görülerek mekân üzerinden birlikte ele alınmışlardır. Örneğin, Batı'da 1965-1970 yılları arasında yapılan bir çalışmada iklim, ekoloji, kültür ve suç durumuyla birlikte yaş da iç göç sebepleri arasında sayılmıştır. Yaşlılarda tıbbi bakım ve eğlence tesislerine daha fazla erişim gibi yaşam kalitesini ve biçimini ifade eden faktörlerin göç etme kararlarında motive edici olduğu görülmüştür (Cebula, 1973). 1987'de yapılan bir çalışmada da yaşlıların göçünün emekli olma, orta ve ileri derecede sağlık sorunu yaşamaya bağlı olduğu görülmüştür (Litwak ve Longino, 1987). 1992'de de göçün bireyin yaşam döngüsündeki konumuna bağlı olarak belirleyici faktörlerinden ekonomik fırsatlar ve kolaylıkların yanı sıra 55 ila 69 yaş arasındaki yaşlıların emlak vergileri olan eyaletlerdeki yerlerden nasıl göç ettikleri çalışılmıştır. Yani, yaşa özel göç oranlarının ekonomik fırsatlar, olanaklar ve mali faktörlerin etkisiyle nasıl değiştiği üzerinde durulmuştur (Clark ve Hunter, 1992). Aynı yıl, Meksikalı Amerikalı, Kübalı Amerikalı ve Puerto Rican yaşlı göçmenler üzerinde yapılan bir başka araştırmada göçte yaşam seyri aşamalarının kişinin fiziksel ve mental sağlığını ifade eden iyilik hali üzerindeki etkisi incelenmiştir. Özellikler göç nedeniyle gurbette yaşayan yaşlılar için sıradan insanlarla sosyal ilişkilerinin iyilik halleri üzerindeki etkisinin olduğu araştırılmıştır (Angel ve Angel, 1992, s. 481).

Türkiye'de göç çalışmaları, 1950'den 1987'lere dış göç tartışmalarıyla başlamıştır (Dinçer, 1962; Tuna, 1966; Oğuzkan, 1971; Aker, 1972). Sonrasında ise

ancak iç göçe bir yönelme olmuştur (Makal, 1987; Yalçın, 2004). Buna rağmen, söz konusu göçün yaşlanma ile ilişkisi, %3'lük yaşlı nüfus oranının henüz belirgin olmaması nedeniyle araştırmacıların dikkatini pek çekmemiştir, ancak 2016 yılında yaşlı oranı %7,9'a çıkıp artık belirgin hale gelince göç ile yaşlanma ilişkisi yaşlıların “yerinde yaşlanma” tercihleriyle birlikte Türkiye gündemine gelmiştir (Esendemir, 2016).

2018 yılında sonuçları yayınlanmış olsa da 2009-2016 yıllarını kapsayan iller arası göçün yaş yapısının incelenmesi önemli bir çalışma olmuştur, çünkü kırdan kente klasik göçün artık genç seçici olma özelliğini kaybettiği anlamına gelmiştir (Koç ve Saraç, 2018, s. 20). 2020'de göçün mekân üzerinden yaşlanmayla birlikte ele alınıp, artık kente tamamen göç etmiş yaşlıların da buldukları mekânların dönüşümünden kaynaklanan sorunlarıyla çalışılması, tartışmalara farklı bir ivme kazandırmıştır (Özmete ve Dinç, 2020).

Kuramsal Çerçeve

Yaşlılar için sila ve gurbetin anlamı, gerontolojinin sosyal mikro düzey teorilerinden süreklilik kuramı çerçevesinde değerlendirilebilir. 1971'de Robert Atchley tarafından geliştirilen süreklilik kuramı, yaşlanmayı bir sosyal ve fiziksel çevre içerisinde kişilerin geçmiş yaşantılarına referansla anlamaya çalışmaktadır (Atchley, 1971; Atchley, 1999). Bu teoriye göre, her ne kadar yaşlılıkla birlikte fiziksel, mental ve sosyal statülerinde bir değişim olsa da yaşlılar yine de önceki yaşam biçimleri ve ilişkilerini sürdürmeye çalışmaktadırlar. Örneğin, kaybettikleri rollerin yerine ya yenilerini ya da benzerlerini geliştirerek çevrelerine uyum sağlamaktadırlar (Hooyman ve Kiyak, 2005, s. 289; Moody, 2007, s.10; Kalınkara, 2011, s. 37). Bu yaşlıların yıllar içerisinde geliştirdikleri yaşam biçimlerindeki dengeyi korumak istemelerinden kaynaklanmaktadır, çünkü yaşlılık sürdürülen bir hayatın devamı olduğundan geçmişten tamamen kopuk değildir (Şentürk, 2018, s. 130). Yetişkin gelişimi, belirli bir yaşa gelip duran bir şey değildir, her yaşta bir süreklilik arz etmektedir (Akçay, 2011, s. 57).

Süreklilik kuramı, yaşlılıkla birlikte kişilik özelliklerinin daha çok belirgin hale geleceğini kabul etmesine rağmen, daha önceki kişilikten apayrı bir kişilik sergilenmeyeceğini iddia etmektedir. Bu nedenle, kişinin gençlikte neyse yaşlandığında o olduğunu varsaymaktadır. Bu durum olumlu ve olumsuz kişilik

yapısı için de aynıdır. Örneğin, gençliklerinde pasif olanların emekliliklerinde aktif olmaları zordur veya tersi gençliklerinde aktif olanların da yaşlılık yıllarında pasif olmaları beklenemez (Kalınkara, 2011, s. 37).

Kişinin geçmişini geleceğinin vazgeçilmez bir parçası kılan kuram, aynı zamanda bireylerin değişmelere adaptasyon sağlayabileceklerini de kabul etmektedir (Akçay, 2011, s. 57). Bu evrimsel olarak, kişilerin yeni hayat tecrübelerini eskilerinin üzerine bina ederek ilerlemelerinden kaynaklanmaktadır, çünkü bireylerin geçmişte yaşadıkları her şey yeni durumlara uyumlarına ışık tutmaktadır (Novak, 2009, s. 140; Street, 2007, s. 149).

YÖNTEM

Toplumsal araştırmalar nicel ve nitel olarak iki türe ayrılmaktadırlar. Nicel araştırmalar veri özetleyici, nitel araştırmalar da veri çoğaltıcıdır (Neuman, 2020, s. 52). Nicel araştırmalar, sayısal verilere dayandıklarından dolayı daha çok sayıda kişiye ulaşmak için formatlanmış anketlerle veri toplanmaktadır, fakat nitel araştırmalar nitelikli bilgiye ulaşmak için alanda farklı yöntemlerle nitelikli bilgi almaya dayanmaktadırlar (Neuman, 2020, s. 108-111).

Sosyal hareketlilik alanları uygulamalı sosyal bilimlerin bir parçasıdır. Sosyal meselelerin derinlemesine anlaşılması için katılımcılardan derinlemesine veri toplamak ve bunları analiz etmek nitel araştırma deseniyle sağlanabilmektedir (Berg, 2009, s. 2; (Merriam, 2018, s. 1). Bu nedenle, “Sıla ve gurbet yaşlılar için ne anlam ifade eder?” araştırma sorusuna cevap aramak için nitel araştırma kapsamında fenomenoloji desenine başvurulmuştur.

Çalışma, İstanbul’a göç sonucu yerleşmiş 65 yaş ve üstü farklı bölgelerden toplamda 25 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Eğitim, medeni ve gelir durumları farklılık arz eden bu katılımcıların seçiminde yaş, cinsiyet, bölge, eğitim ve gelir durumları göz önünde bulundurulmasına rağmen, esas itibarıyla geride bıraktıkları bir yer olan sila ve geldikleri bir yer olan gurbetteki yaşanmış tecrübelerine sahip olup olmadıklarına göre seçilmişlerdir. Etik kurallar çerçevesinde rızaları alınarak amaçlı örnekleme kartopu yoluyla gidilen bu kişilerle derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilerek sila ve gurbete ne anlamlar yükledikleri sorulmuştur.

Katılımcılarla ortalama yarım saat yapılan görüşmeler deşifre edilip kategorizasyon yoluna gidilmiştir. Kategoriler de tematik bir analize tabi tutularak

şu temalar elde edilmiştir: (1) sosyal anlamlandırma, (2) ekonomik anlamlandırma, (3) ekolojik anlamlandırma ve (4) yapısal anlamlandırma.

BULGULAR

Sosyal Anlamlandırma

Sıla denilince öncelikle insanların geride bıraktıkları memleketlerine bağlılıklarının devam ettiğini gösteren özlem akla gelmektedir, çünkü orada hayatın tecrübe edilmiş yaşanmış bir bölümü vardır. Bir katılımcı bunu, *“Doğduğum yerde uzun süre yaşamamın verdiği memleket hissim var. Geride bıraktığımız her şeye hasret duyuyorum. Hayvanlarımıza, evimize, tarlamıza...”* (K6) şeklinde dile getirilmiştir. Geride bırakılan her şeye özlem duyma, bir başka katılımcı tarafından da şu şekilde ifade edilmiştir: *“55 yılı silada geçirdiğim için gurbete uyum sağlamada zorlanıyorum. Memleketteki aile büyüklerimin, arkadaşlarımla, güzelim doğanın özlemini bir türlü içimden atamıyorum”* (K9).

Sıla, genel itibarıyla gurbete kıyasla daha küçük yerleşim birimlerinden oluştuğu için orada insan ve komşuluk ilişkileri daha güçlü olabilmektedir. Bunu bir katılımcı şu şekilde dile getirmiştir: *“Yaşadığım köyde herkes birbirini tanır ve iç içe yaşardı. İnsan ilişkileri sıcaktı. Komşuluk ilişkileri kuvvetliydi”* (K3). Bir başka katılımcı da onu destekleyerek *“Komşuluk ilişkilerimiz çok iyiydi”* (K22) demiştir.

Sıladaki aile bağlarının ve ilişkilerinin güçlü olması göze çarpan başka bir noktadır. Bunu bir katılımcı, *“Ailevi bağlar sağlamdı. Akrabalık ilişkileri kuvvetliydi. Herkes akrabasını korur, gözetir ve sahip çıkardı”* (K3) biçiminde ifade etmiştir. Bunda da hep birlikte yaşamamın etkisi vardır. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde açıklamıştır: *“Kırsal kesimde akraba, eş, dost vesaire hep bir arada yaşıyorduk. İç içe büyüdük. Bu nedenle, ilişkilerimiz daha samimiydi”* (K4). Bir başka katılımcı, *“Sılada birbirimize karşı samimiydik. Herkesle gerçek akraba gibiydik”* (K9) diyerek onu desteklemiştir.

Sılada herkesin birbirini tanıması karşılıklı güvenin oluşmasına sebebiyet vermektedir. Bunu bir katılımcı, *“Memlekette herkes birbirini tanıdığı için güven sorunu yaşamıyorduk, korkum yoktu. Hatta biz küçükken geceleri kapıyı bile kilitlemezdik. Çünkü kimsenin kimseye zararı yoktu”* (K5) şeklinde dile getirmiştir. Bir başka katılımcı, *“Köy yaşamında insanlara güven problemi*

yoktu. Örneğin, sabah arkadaşlarla oyun oynamaya çıkardık, ancak akşam ezanına eve dönerdik. Buna rağmen ailem hiç meraklanmazdı. Çünkü köy yaşamında kendimizi daha güvende hissediyorduk” (K4) diyerek önceki katılımcıyı teyit etmiştir.

Sılada sosyal bağların güçlü olduğunu gösteren yardımlaşma ve dayanışma da önemlidir. Bunu bir katılımcı, “Kırsal yaşamda yardımlaşma ve sorumluluk üst düzeydeydi. Örneğin, imece usulü köydeki her eve ekmek yapardık. Bunu yılda birkaç kez yapardık. Böylelikle hem işlerimizi hâl ederdik hem de aramızdaki muhabbeti arttırırdık” (K25) diyerek sıladaki yardımlaşma ve dayanışmayı vurgulamıştır. Başka bir katılımcıda, “Kırsal yaşamda imece usulü yardımlaşıyorduk. Uğraşmayı sevdiğim tarla ve bahçelerde işlerinde imece usulü çalışırken güzel zamanlar geçirdik” (K22) diyerek onu desteklemiştir.

Yukarıda belirtilen sıladaki güçlü sosyal bağlara karşın gurbetteki sosyal ilişkiler ise daha zayıftır. Bunu bir katılımcı, “Şehir hayatında ise insanlar birbirlerinden gittikçe uzaklaşıyorlar ve yardımlaşma duyguları kayboluyor. Şehir hayatında akrabalarımızdan bile uzak yerlerde yaşıyoruz. Birbirimizi sık göremediğimiz için kırsal yaşama göre akraba ve komşularla da ilişkilerimiz daha kötü” (K4) diyerek gurbette sosyal bağların zayıf olduğunu belirtmiştir. Bir başka katılımcı, “Şehirde komşuluk ilişkilerinin memleket kadar güçlü olmadığını kabul ediyorum” (K18) diyerek gurbetteki komşuluk ilişkilerinin sılaya göre zayıf olduğunu ortaya koymuştur.

Gurbette şehirliler tarafından sosyal dışlanmaya varan farklı bir muameleyle karşı karşıya kalma durumu olmaktadır. Dil, giyim kuşam, ekonomik durum ve yaşam biçimi farklılığının sosyal dışlanmaya sebep olduğu görülmektedir. Bunu bir katılımcı, “Şivelerimiz yüzünden tepki görmekteyiz. Maddi durumumuz yüzünden çocuklarımız okulda zaman zaman farklı bir muamele görmektedirler. Giymeyi sürdürdüğümüz yöresel kıyafetlerimiz nedeniyle komşular tarafından da ayıplanmıyor da değiliz” (K1) diyerek şehirde dil, giyim kuşam ve ekonomik durum farkından dolayı dışlandığını belirtmiştir. Bir başka katılımcı da farklı yaşam biçimine sahip olduğu için dışlandığını şu şekilde ifade etmiştir: “Anadolu’da hâlâ geçerli olan yerde yemek kültüründe, ‘sofrayı çırpmak’ diye bir tabir vardır ve bu ne yazık ki şehir yaşamında pek mümkün olmuyor ve bundan çok rahatsız oluyorum. Sofra çırparken komşularımızın

rahatsız olmalarını pek anlayamıyorum, çünkü bu bizim için bir yaşam kültürü. Masada yemek yemeye alışmam zor” (K25).

Gurbette karşılıklı güven noktasında bazı sorunlar vardır. Bunu bir katılımcı, *“Kalabalık içinde kimse kimseyi tanımıyor, kimse kimseye güvenmiyor haliyle. Sürekli tedirginlik içinde yaşayıp gidiyoruz”* (K8) biçiminde ifade etmiştir. Bir başka katılımcı, *“Gurbette çok farklı insanlar var. Kime, ne zaman, nasıl güvenileceği konusunda insan endişe duyuyor”* (K9) diyerek önceki katılımcıya destek vermiştir. Ayrıca, gurbetteki güven probleminin küçük çocukların dışarıya çıkarılma korkusuna kadar vardığını bir katılımcı şöyle ifade etmiştir: *“Şimdi ise şehir yaşamında yaşanan güven probleminden dolayı küçük torunlarımızı sokağa çıkarmaktan bile korkuyoruz”* (K4).

Gurbette bir şehrin yaşlı dostu olup olmadığını gösteren sosyal içermenin göstergelerinden biri olan saygıda da bir azalma göze çarpmaktadır. Bunu bir katılımcı, *“Şehirde insanların birbirlerine olan saygısında bir azalma görüyorum. Biz de artık yaşlı olduğumuz için ister istemez en ufak bir saygısızlıktan çok etkileniyoruz”* (K25) diyerek durumu ortaya koymuş ve bundan duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir.

Ekonomik Anlamlandırma

Sılada iş olanakları yetersiz görülmektedir. Katılımcılardan biri bunu, *“Memlekette iş olanakları yeterli değildi”* (K1) diyerek iş fırsatlarının eksikliğinden bahsetmiştir. Bir başka katılımcıda, *“Köy yerinde işsizlik sorunu vardır”* (K5) diyerek onu desteklemiştir.

Sılada var olan işlerin fazla bir gelir getirmediği belirtilmektedir. Bunu bir katılımcı *“Tarla işleri çok fazla para kazandırmıyordu”* (K22) şeklinde ifade etmiştir. Bir başka katılımcı da *“Köyde ancak yazın hayvancılık, bağ ve bahçe işleri yapabiliyorduk. Kışın da yazın hazırladıklarımızdan yedik. Kış olduğunda ekstra gelir getirici bir iş olmazdı”* (K5) ifadeleriyle ona katıldığını belirtmiştir.

Sılada geçim zorluğu ve ona bağlı yoksulluğun olduğu ifade edilmektedir. Bir katılımcı geçim zorluğunu şöyle dile getirmiştir: *“Sılada farklı işlerde çalışma imkânı olmadığı için geçim zordu”* (K9). Geçim sıkıntısına bağlı olarak gelişen yoksulluğu da bir katılımcı şöyle ifade etmiştir: *“Küçük yaşta annemizi ve babamızı kaybettiğimiz için çok fakirlik çektik. Biz yedi kardeşe yetebilecek kadar ne sürülecek bir tarla ne de rahatça yaşanabilecek bir ev vardı”* (K10).

Gurbette ise iş olanakları daha fazla ve geçim daha kolaydır. Örneğin, bir katılımcı, “Burada iş olanakları fazladır. Her ay para kazanmaktayım ve evin yiyecek ve giyecek ihtiyacının karşılayabilmekteyim. Ayrıca, her ay kazandığım paradan belli bir miktarı da yatırım için ayırabilmekteyim” (K1) diyerek gurbette ekonomik fırsatların daha fazla olduğunu beyan etmiştir. Bir başka katılımcı, “İstanbul’da iş potansiyeli çok fazla. Bir işi beğenmedim mi başka bir işe giriyorum. Yani işsiz kalacağım diye bir kaygı taşımıyorum büyükşehirde” (K8) diyerek önceki katılımcıyı desteklemiştir.

Gurbette yaşlı dostu kent kriterlerinden biri olan sosyal katılım kriterinin karşılandığını gösteren bilgi edinme ve sosyal etkinliklere katılım imkânı bir katılımcı tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: “İstanbul’da gelişmeleri takip etme ve sosyal aktivitelere katılma olanakları daha fazladır” (K10).

Alışveriş imkânı ve ürün çeşitliliği gurbetin sunduğu diğer fırsatlardır. Bunu bir katılımcı, “Pazar ve çarşı gibi alışveriş yapılabilecek yerler çoktur. Buralarda ürünlerin çeşitliliği de daha fazladır” (K22) şeklinde ifade etmiştir.

Ayrıca, gurbette iş olanakları, sosyal katılım imkânı ve alışveriş fırsatları ve ürün çeşitliliğinin tersine hayat pahalılığı da vardır. Bunu bir katılımcı, “Çocuk sahibi olmadan önce çalışmak kolaydı, ama çocuk sahibi olduktan sonra da İstanbul’daki hayat pahalılığı yüzünden çalışmak beni zorlamaktadır” (K18) diyerek gurbetteki hayat pahalılığına da dikkat çekmiştir.

Ekolojik Anlamlandırma

Sılaya özlemin coğrafi açıdan organik beslenmeye de dayandırabileceği birçok katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Şöyle ki bir katılımcı, “Kendi ellerimizle ektiğimiz sebzeyi meyveyi bir an önce olgunlaşp yemek için can atardık. Ve artık olgunlaşan meyveyi sebzeyi dalından toplayıp taze taze yemek zamanı geldiğinde ne hevesle yerdik... Kendi hayvanlarımız vardı, taze sütümüz taze organik yumurtamız... Kendi yoğurdumuzu, peynirimizi kendimiz yapardık, bunlar çok güzel şeylerdi. Şimdikilerin tadının onlarla hiç alakası yok neredeyse. Özlüyorum ve hâlâ unutamıyorum o tatları, o anları” (K5). Bir başka katılımcı da onu destekleyerek, “Kırsal yaşamda günlük ihtiyaçlarımızın birçoğunu ürettiğimiz meyve ve sebzelerden karşıladık. Doğal beslenirdik. Zamanında ektiğimiz doğal, ilaçsız meyveleri ve sebzeleri dalından koparıp yemek gibisi yoktu.

Her meyvenin sebzenin tadını alabiliyorduk” (K8) diyerek ilaçlanmış meyve ve sebzelere yönelik tedirginliğini dile getirmiştir. Buna yakın bir görüşte hormonlu gıdalar noktasında bir başka katılımcı tarafından şöyle dile getirilmiştir: *“Memlekette hormonlu sebze ve meyve diye bir şey yoktu. Yediğimiz her şeyin bir tadı vardı, çünkü organikler”* (K10).

Memleketteki doğal yaşam ve organik beslenme başka katılımcılar tarafından da dile getirilmiştir. Örneğin, bir katılımcı *“Memlekette doğal yaşam var. Her şey organik”* (K14) diyerek doğal yaşama, organik beslenmeye dikkat çekmiştir. Bir başka katılımcı da buna benzer ifadeleri şöyle sarf etmiştir: *“Köyde doğal bir yaşamımız vardı. Her şeyi kendimiz yapardık”* (K6).

Sılaya kıyasla gurbette ise organik gıdalara ulaşmanın zorluğu ve ulaşılsa da yüksek maliyeti vardır. Bunu bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir: *“Kırsal yaşamda organik beslenme kolaydır, şehir hayatında ise organik gıdalara ulaşılsa da fiyatları cep yakmaktadır”* (K25).

Sılanın temiz havası, doğal güzellikleri, sakinliği, stressiz oluşu vesaire de katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Örneğin, bir katılımcı, *“İstanbul’un havasıyla kıyaslayınca memleketinki tabii ki daha temizdi. Orada hava kirliliği yaratacak ne fabrika ne yoğun egzoz dumanı vardı. Orada o doğada stressiz, sessiz sakin bir hayat vardı, daha mutluyduk. Yeşil alan, bağ ve bahçe çok severim, ama İstanbul’da maalesef yakın çevremizde yok”* (K5) diyerek silanın coğrafi güzelliklerini anlatmıştır.

Bir diğer katılımcı, *“Havası temiz, doğa ile iç içesin. Özellikle yaz mevsiminde yaylaya giderdik, her yer tertemiz mis gibi kokardı, yerler taze çimen kaplı olurdu. Doğanın canlandığını tümüyle hissedebiliyordun. Bu da insana inanılmaz bir dinçlik ve zindelik veriyordu. Doğa ile beraber canlanıyorduk”* (K8) diyerek silanın temiz havası ve doğal güzelliğine dikkatleri çekmiştir. Bir başka katılımcı, *“Memlekette tarlalar, nehirler, göller arasında insan kendi doğasını buluyor ve oradan ayrılmak istemiyor”* (K9) diyerek memlekette insanın kendi doğasını bulduğu ve bir türlü ayrılmak istemediğini dile getirmiştir.

Sılanın doğal güzelliklerinin yanın da çetin kış şartları da unutulmamıştır. Bir katılımcı bunu şu şekilde dile getirmiştir: *“Kırsal yaşamda doğal koşulların getirdiği bazı zorluklar vardı. Özellikle kışın köyün rakımının yüksek olmasından dolayı yoğun kar yağışıyla beraber şartlar ağırlaşır ve bu da hayatımızı daha da zorlaştırırdı”* (K25).

Gurbete gelince bambaşka bir manzara ile karşılaşılıyor. Örneğin, bir katılımcı, “İstanbul’da betonlaşma var. Burası doğal yaşamdan uzak. Yeşil alan çok az kaldı. Ormana pikniğe gideyim desen çok fazla yol gitmen lazım. Yeşil alan insanın stresini alır, ama burada böyle stres atacak bir doğa yok. Bu kadar araç içinde egzoz dumanı da çok oluyor ve hava kirleniyor her geçen gün. Temiz nefes alamıyoruz artık” (K8) diyerek fazla söze gerek bırakmadan gurbetin çevre açısından sılıya göre geride olduğunu ortaya koymuştur.

Yapısal Anlamlandırma

Sılayı gurbete kıyasla dezavantajlı kılan şeyler daha çok altyapı noktasında ortaya çıkmaktadırlar. Örneğin su için katılımcılardan biri, “Su ihtiyacını karşılamak için en yakındaki doğal kaynak çeşmelerinden testi ya da kovalarla su taşımamız gerekiyordu” (K1).

Bir başka katılımcı da ona katılarak, “Çeşmeden evimize her gün su taşıyorduk” (K14) demiştir. Bir katılımcı da bunun ne kadar yorucu olduğunu şu şekilde dile getirmiştir: “Köyde evlerde su tesisatı olmadığı için çeşmelerden su taşımak yorucuydu” (K22).

Sılada ısınma noktasında bazı yerlerde elektrik ve doğalgazın olmaması katılımcılar tarafından bir sorun olarak dile getirilmiştir. Bir katılımcı, “O zamanlar elektrik olmadığı ve teknoloji çok gelişmediği için memlekette çamaşırları elde yıkardık, bu bizi çok yorardı. Kışın çok soğuk geçerci, doğalgaz yoktu tabi o dönemde. Tek bir odada soba yanardı ve herkes tek bir odaya toplanırdı, ama uyku vakti geldiğinde kimse sobanın olduğu odadan ayrılmak istemezdi” (K5) diyerek sılada ısınma sorununa dikkat çekmiştir. Bir diğer katılımcı da bunun ne kadar yorucu olduğunu şu şekilde dile getirmiştir: “Kış sert geçen köyde sobanın odunu, kömürü ve yakılması bizi çok uğraştırıyordu” (K6). Elektrik olan yerlerde de sık sık kesilmesi de bir katılımcı tarafından şu şekilde dillendirilmiştir: “Son zamanlarda elektrik sobasıyla da ısınmaya başladık, ama çetin kış şartlarından dolayı elektrikte sık sık kesiliyordu” (K14).

Sılada sağlık alt yapısının yetersizliği de bir katılımcı tarafından şöyle dile getirilmiştir: “Memlekette sağlık altyapısı yoktu. Bu nedenle, çocuğumuzun tedavisi için İstanbul’a taşınmak zorunda kaldık” (K14).

Sılada altyapı noktasında bir sıkıntı da eğitim alanında görülmektedir. Bunu bir katılımcı şöyle ifade etmiştir: “Kırsal yaşamda eğitim şartları yetersizdi. İlkokulda iken sınıfın en başarılı öğrencisiydim, ama ne yazık ki ilkokuldan sonra okuyamadım. Mecburen bahçe ve tarlada çalışmak zorundaydım” (K25). Bir başka katılımcı ona katılarak şunları dile getirmiştir: “Eğitim koşulları memleketimizde iyi değildi. Bölgede kız çocuklarını okutmama adetleri vardı” (K1).

Sılada ailelerin kalabalık olmasından kaynaklı kalacak yer sıkıntısı da vardır. Bu bir katılımcı bunu şöyle dile getirmiştir: “*Ailemiz kalabalıktı. Kalabalık ev nüfusundan dolayı kalacak yer sıkıntımız vardı*” (K1). Bunu bir başka katılımcı da şu şekilde ifade etmiştir: “*Kırsal yaşamda evler genellikle iki katlı veya müstakildi. Alt kat ahır, üst kat ancak oturma ihtiyacını karşılayabiliyordu*” (K4).

Sılada sosyo-kültürel altyapının yetersizliği de bir katılımcı tarafından şu şekilde anlatılmıştır: “İşten artan zamanda ne kendime vakit ayırabilirdim ne dinlenebilirdim. Köy yerindesin ne bir tiyatro ne bir sinema vardı kafa dağıtabilecek. Dar bir çemberde her günüm bir öncekinin kopyası şeklinde gidiyordu. Yaşam çok kısıtlıydı” (K8).

Gurbet ise su, elektrik, eğitim, sağlık, güvenlik, ulaşım ve sosyo-kültürel altyapı açısından daha avantajlı görülmektedir. Bunu bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir: “*Evlerde elektrik, su ve doğalgaz vardır. Eğitim koşulları daha iyidir. Kırtasiye ihtiyaçlarını daha rahat karşılayabiliyoruz. Hastane ve eczane gibi hayat standartlarını iyileştiren kurumlara ulaşım daha kolaydır ve o kurumlardan alınan hizmet memleketinkinden daha iyidir*” (K1). Bir başka katılımcıda, “*İstanbul’da sağlık, eğitim, ulaşım ve güvenlik gibi hizmetler iyidir*” (K22) diyerek sılıya göre gurbetteki alt yapıdan memnuniyetini dile getirmiştir. Bir başka katılımcıda, “*İstanbul’da hastane, market ne ararsan elinin altında. Kimseye ihtiyaç duymadan her işini kolaylıkla halledebiliyorsun*” (K5) diyerek onu desteklemiştir.

Gurbetteki sosyal aktivitelerin fazlalığı da bir avantaj olarak görülmüştür. Bunu bir katılımcı “*İstanbul’da ise sosyal aktivite daha fazla*” şeklinde dile getirmiştir.

Teknolojinin gelişmiş olması da yaşamı kolaylaştırdığı için sılada bir avantaj olarak sunulmuştur. Bir katılımcı bunu, “İstanbul’da teknoloji gelişmiş. Bu teknolojik gelişmişlik yaşamı kolaylaştırıyor” (K8) söyleriyle ifade etmiştir.

Altyapı noktasında gurbetin birtakım eksiklikleri de dile getirilmemiş değildir. Bunların başında bir kentin yaşlı dostu olup olmadığını gösteren kriterlerden biri olan ulaşım sorunu gelmektedir. Örneğin, bir katılımcı, “İstanbul’da trafik çok. Arabayla otobüsle bir yere gideyim dersen trafiği göze almanız lazım” (K5) diyerek İstanbul’un ulaşım sorununa dikkat çekmiştir.

Gurbette altyapıda ki bir başka eksiklik bir şehrin yaşlı dostu olup olmadığını gösteren kriterlerden biri olan binalar ve dış mekânlar konusunda görülmektedir. Örneğin, bir katılımcı bunu, “Binalar yüksektir ve birbirlerine çok yakındırlar. İnsanlar dışarıya rahatça çıkamıyorlar. Nüfus kalabalık olduğu için yürüyüş yapmak bile zordur” (K18) şeklinde açıklamıştır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Yukarıda görüldüğü üzere Batı ve Türkiye literatüründe yaşlanma ve göç ilişkisi geride bırakılan mekân üzerinden daha çok göç edilen mekânın emeklilik, sağlık, yaşam kalitesi, olanakları üzerinden okunmaktadır. Bu nedenle, geride bırakılan yer sılanın yaşlıların halihazırda gurbette yaşayan yaşlılar için nasıl bir anlam ifade ettiğine dair derinlemesine çalışmalar bulunmamaktadır, çünkü hangi sebeple olursa olsun göçmen yaşlıların gittikleri yerlerde arkalarına fazla bakmadan uyum sağlayacakları varsayılmıştır. Bir başka deyişle, modernite söylemi çerçevesinde geleneksel olarak görülen kır kökenli yaşlıların, modern olarak sunulan kentlere entegre olacakları varsayılmıştır. Oysa yukarıdaki bulgularda görüldüğü üzere, yaşlılar nerede yaşarlarsa yaşasınlar daha önce yaşadıkları yerlerle sosyal bağlarını tam koparmamakta ve hatta oralara sıra özlemi duyarak bunu psikolojik bir boyuta taşıyabilmektedir. Bu anlamak için sıra ve gurbetin yaşlılar için ne anlam ifade ettiğine bakmak yeterli olacaktır.

Sıla, Arapçada “dost ve akrabaya kavuşma”, gurbet ise “dost ve akrabaları uzaklaşmak” anlamında sosyo-psikolojik bir hareketliliği ifade etmektedir. Türkçede sıra, “daha önce bulunulan yer”, gurbet ise “daha önce bulunulan yerden uzaklaşma” anlamında da kullanılarak mekânsal boyutlar kazanmışlardır

(Yaşar, 2022). Arapça ve Türkçede hangi anlamlarıyla kullanılırsa kullanılsınlar sila ve gurbet temaları müzikten edebiyata kadar geniş bir sosyo-kültürel bağlamda farklı şekillerde ve anlamlarda işlenmişlerdir. Yeri gelmiş sila, hasret, gurbet ise sürgün; sila aşk, gurbet ise ayrılık olarak dillere pelesenk olmuştur.

Küreselleşmeyle ve dijitalleşmeyle birlikte mekân-zaman sıkışması, sila ve gurbeti farklı şekilde anlamayı beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, 'sila'yı 'ev', 'gurbet'i ise 'diyaspora' ile açıklamak mümkündür. Yaşlanılan yerin anlamı yaşla doğru orantılı olarak artmaktadır (Demir, 2018, s. 208). Ev, genel olarak, yaşlının hayatında sürekliliği, çevre uyumunu ve otonomiye sağlayan olumlu bir unsur olarak görülmektedir (Johansson vd., 2013, s. 1-6; Demir, 2018, s. 209). Yaşlının yaşlandığı ev, yaşlının geçmişiyle bugünü arasında sürekliliği sağladığı ve 'bir anı deposu/arşiv' işlevi gördüğü için çok önemlidir (Lovatt, 2018, s. 367). Bu aşinalık aynı zamanda ortaya çıkacak sorunların üstesinden gelmede kişiye fayda sağlamaktadır (Forsyth ve Molninsky, 2020, s. 184). Ev, aynı zamanda yaşlı için yerinde yaşlanmayı ve yere bağlılığı ifade etmektedir. Yerinde yaşlanmayı tercih eden yaşlıların diğer yaş gruplarına göre daha az yer değiştirmeleri bundandır (Esendemir, 2016, s. 416). Yaşlanınca bir yere ait olmak, var olmayla eşdeğer sayılmaktadır, çünkü yaşlılar bağlarla hayata tutunmaktadır. Yukarıdaki bulgularda silanın özlenen ve gurbetin eleştirilen komşuluk bağları bunu göstermektedir. Bir başka deyişle, yaşlılar da canlı ve cansız tüm varlıklarla bağ kurarak var olmaya çalışmaktadırlar (Uysal, 2020, s. 154). Eksik olan değil, bütün insan olmak, evde olmayla özdeşleştirilmektedir (Alidoust vd., 2019, s. 1459).

Buna rağmen, farklı mekân/yer deneyimleri olan yaşlılar için evin romantik bir ideal olarak sunulması, meselenin göç/diyaspora boyutunun ihmal edilmesi anlamına gelmektedir, çünkü göçte/diyasporada, sonuç itibarıyla, bir yerden başka yere taşınmayı ifade ettiği için mekânsal bir boyut arz etmektedir. Kişinin aidiyet hissettiği yerden uzak olması ve aidiyet oluşturamadığı bir yerde ömür tüketmesi onu yormaktadır (Uysal, 2020, s. 2). Göç, geçmişle ilgili bir kesintiye yol açtığı için, göçmen kesilen bağlarını başka bir mekânda farklı bağlantılarla yeniden kurma çabasıdadır, çünkü her göç yeni bir başlangıçtır ve her yeni başlangıç içinde bir hatırlatma ögesi barındırmaktadır (Chambers,

2005, s. 11; Çalışkan, 2014, s. 145). Bu bağlamda gurbetteki yaşlılar da hatırladıkları ve unuttuklarıyla yeni yerlere tutunmaya çalışmaktadırlar. Bu, gerontoloji kuramlarından süreklilik kuramının yaşlılıkla birlikte kaybolan rollerin yerine yenilerinin ve benzerlerinin ikame edilerek sürdürülmesi tezi tarafından da desteklenmektedir.

Göçle birlikte oluşan diasporik durumda, yaşlının otonomisi kısıtlanmaktadır, çünkü diaspora sürecinde sosyal (b)ağların yeterince sağlanamaması nedeniyle uyum sorunu ve aktif yaşlanma önünde engeller vardır (Demir, 2018, s. 209). Fiziken gurbette ruhen sılada olma durumu yaşanmaktadır. Bu nedenle, sılanın hasreti gurbetin ise hüznü vardır. İnsanların gurbette buldukları yerleri sıladaki yerlere benzetmelerinin nedeni de budur. Sılayı unutmak, aslını inkâr etmek ve ona yabancılaşmak anlamına gelmektedir.

Gurbet ve gariplik arasında da yakın bir ilişki vardır (Yaşar, 2022). Şöyle ki gurbette olan kişi bulunduğu yerde garip görülmektedir ve o da zamanla bu etiketlenmenin/damgalamanın etkisiyle garip gibi davranmaya başlamaktadır. Bu durum insanın öz yurdunda da garip olacağı anlamına gelmektedir. Örneğin, hayatta akraları vefat eden ve kısa süreli hastane ve uzun süreli huzurelerine düşen yaşlılar/acezeler bundan dolayı “garip gureba” olarak nitelendirilmişlerdir. 1845’te İstanbul’da Bezmiâlem Gurebâ-yi Müslimin Hastahanesi resmi adıyla kurulan günümüzdeki ismiyle Bezmiâlem Vâlîde Sultan Vakıf Gureba Hastahanesi ve 1895’te kurulan Darülaceze buna örneklerdir.

Gurbette yaşın getirdiği problemler, göç problemlerine eklenerek yaşlı kırılmasını artırmaktadırlar (Demir, 2018, s. 208). Hareketliliğin arttığı modern dünyada yaşlıların düne göre artık bir ömür boyu bir yerde/yerinde yaşlanması da artık geçmişe göre daha da zorlaşmıştır. Bu nedenle, kişilerin nerede yaşlanırlarsa yaşlansınlar ‘üçüncü yol’ diyebileceğimiz ‘üçüncü yerde yaşlanma’yla sağlıklarını ve iyilik hallerini koruyabilmeleri önemlidir (Alidoust vd., 2019, s. 1459). Bunlar da yaşlılar nerede olurlarsa olsunlar özel ve kamusal mekânların yaş(lı) dostu olmalarına bağlıdır.

Günümüzde yaşanan küreselleşme ve dijitalleşmeyle birlikte sılanın ve gurbetin tam nereye düştükleri tartışmalı hale gelse de yaşlılar hâlâ bunları en derinden yaşayan kesimlerin başında gelmektedirler. “Yerinde yaşlanma” devam etmesine rağmen, farklı sebeplerden dolayı yaşlıların da göçüyle “yaşlanmada

yerleşme” durumu da ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, yer değişikliği tercihinde bulunan yaşlıların yeni yerlere entegre olup olmamaları konusunda daha çok nitel araştırmalara ihtiyaç vardır. Halihazırdaki çalışmada, bundan dolayı, söz konusu alandaki bir boşluğa dikkat çekerek bu konuda farklı çalışmaların yapılmasına zemin hazırlamaktadır.

Bu çalışma sonuçları itibariyle göstermektedir ki; yaşlılar geride bıraktıkları silaya özlem içerisinde oldukları gibi farklı sebeplerle geldikleri gurbetin şartlarına da aynı zamanda ayak uydurmaya çalışmaktadırlar. Bu durum, yaşam seyirlerinde süreklilik arz eden yaklaşımlarının bir neticesidir.

KAYNAKÇA

- Akçay, C. (2011). *Yaşlılık: Kavramlar ve Kuramlar*. İstanbul: Kriter.
- Aker, A. (1972). İşçi Göçü: Nisan 1970 ile 1971 Arasında Almanya'ya Giden Türk İşçileri Üzerinde Sosyo-Ekonomik Bir Örneklemeye Araştırması. İstanbul: Sander Yayınları.
- Alidoust, S. Bosman, C. ve Holden, G. (2019). Planning for Healthy Ageing: How the Use of Third Places Contributes to the Social Health of Older Populations. *Ageing & Society*, 39(7), 1459-1484. doi:10.1017/S0144686X18000065.
- Angel, J. L., ve Angel, R. J. (1992). Age at Migration, Social Connections, and Well-Being Among Elderly Hispanics. *Journal of Aging and Health*. <https://doi.org/10.1177/089826439200400402>.
- Atchley, R. C. (1971). Retirement and Leisure Participation: Continuity or Crisis? *The Gerontologist*, 11(1-Part-1), 13-17. https://doi.org/10.1093/geront/11.1_Part_1.13.
- Atchley, R. C. (1999). *Continuity and Adaptation in Aging: Creating Positive Experiences*. Johns Hopkins University Press.
- Battır, O. (2020). Düünden Bugüne Uluslararası Göç; Kuram, Algı ve Siyasa. Ankara: Nobel.
- Berg, B. L. (2009). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences (7. Baskı)*. Boston: Pearson.
- Cebula, R. (1973). *The Quality of Life and Migration of the Elderly*. MPRA Paper No. 52047. <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/52047>.
- Chambers, I. (2005). *Göç, Kültür, Kimlik*. (M. Beşikçi, çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Clark, D. E. ve Hunter, W. J. (1992). The Impact of Economic Opportunity, Amenities, and Fiscal Factors in Age-Specific Migration Rates. *Journal of Regional Science*, 32(3), s.349-365.
- Conti, A. A. (2013). The Perception of the Ageing Process Through Time: Historical Highlights. *Acta Biomed*, 84, 246-247.
- Cutchin, M. P. (2001). Deweyan Integration: Moving Beyond Place Attachment in Elderly Migration Theory. *International Journal of Aging and Human Development*, 52(1), 29-44.
- Çalışkan, B. (2014). 1953 Göçü Sonrası Yücelcilerin Memleket/Yuğoslavya ve Ana Vatan/Türkiye Algıları. *İnsan ve Toplum*, 4(8), 137-162. doi: dx.doi.org/10.12658/human.society.4.8.M0095.
- Demir, S. A. (2018). Sakaryadaki Yaşlı Suriyelilerin Göç Deneyimleri ve Sorunları. *Göç Dergisi*, 5(2), 205-218.
- Diñçer, N. (1962). *Emigration and Immigration in Holland: Policy and Organization*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.

- Esendemir, Ş. (2016). Türkiye'de Yerinde Yaşlanma ve Mekân Gerontolojisinin Temel Parametreleri. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 36(2), 411-429.
- Forsyth, A. ve Molninsky, J. (2020). What is Aging in Place? Confusions and Contradictions. *Housing Policy Debate*, 31(2), 181-196. <https://doi.org/10.1080/10511482.2020.1793795>.
- Hooyman, N. R. ve Kiyak, H. A. (2005). *Social Gerontology: A Multidisciplinary Perspective* (7. Baskı). Boston: Pearson.
- Johansson, K., Rudman, D. L., Mondaca, M., Park, M., Luborsky, M., Josephsson, S., ve Asaba, E. (2013). Moving Beyond 'Aging in Place' to Understand Migration and Aging: Place Making and the Centrality of Occupation. *Journal of Occupational Science*, 20(2), 108-119. <https://doi.org/10.1080/14427591.2012.735613>.
- Kahya, Y. (2020). Göç Teorileri ve Post-Göçmen Kavramı. O. Bayrakçı (Ed.), *Göç: Bitmeyen yolculuk, bitmeyen yorgunluk* (ss. 214-234). İstanbul: Kesit.
- Kalınkara, V. (2011). *Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi*. Ankara: Nobel.
- Koç, İ. ve Saraç, M., (2018). Türkiye'de Yaşlı Göçünün Büyüklüğünün ve Yönünün Değişimi. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 2, 19- 37.
- Litwak, E., ve Longino Jr, C. F. (1987). Migration Patterns Among the Elderly: A Developmental Perspective. *The Gerontologist*, 27(3), 266-272.
- Lovatt, M. (2018). Becoming at Home in Residential Care for Older People: A Material Culture Perspective. *Sociology of Health & Illness*, 40(2), 366-378. doi.org/10.1111/1467-9566.12568.
- Makal, O. (1987). *Sinemada Yedinci Adam: Türk Sinemasında İç ve Dış Göç Olayı*. İzmir: Oğlak Yayıncılık.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (S. Turan, çev.). Ankara: Nobel.
- Moody, H. R. (2007). *Aging: Concepts and Controversies* (5. Baskı). Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Neuman, W. (2020). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel yaklaşımlar* (Ö. Akkaya, çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Novak, M. (2009). *Issues in Aging*. Boston: Pearson.
- Oğuzkan, T. (1971). Yurt Dışında Çalışan Doktoralı Türkler: Türkiye'den Başka Ülkelere Yüksek Seviyede Eleman Göçü Üzerinde Bir Araştırma. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Özmete, E. ve Dinç, B. (2020). Yaşlıların "Göç" ve "Yerinde Yaşlanma" Bağlamında Kentsel Dönüşüm İle İlgili Değerlendirmeleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46), 197-234. [doi: 10.21560/spcd.v20i54504.660460](https://doi.org/10.21560/spcd.v20i54504.660460).

- Ravenstein, E. G. (1876). *The Birthplaces of the People and the Laws of Migration*. Whitefish, Montana: Kessinger Publishing, LLC.
- Street, D. A. (2007). Sociological Approaches to Understanding Age and Aging. Blackburn, J. A ve Dulmus, C. N. (Ed.). *Handbook of Gerontology: Evidence-Based Approaches to Theory, Practice, and Policy* (ss. 143-168). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.
- Şentürk, M. ve Kurtkapan, H., (2017). Yaşlılığın Mekânlaşması: Kadıköy Modadaki Bir Apartman Dairesi Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*,1, 4-19.
- Şentürk, Ü. (2018). Yaşlılık Sosyolojisi: Yaşlılığın Toplumsal Yörüngeleri. Bursa: Dora.
- Tekten-Aksürmeli, Z. S. (2017). Yaşlılık Ekseninde Türkiye’de İç Göç ve Kent. *Akademik Bakış Dergisi*, 64, 703-716.
- Tuna, O. (1966). *Türkiye’den Almanya’ya İşgücü Akımı ve Meseleleri*. İstanbul: İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023). Kent-Kır Nüfus İstatistikleri, 2022. *Haber Bülteni*, Sayı 49755, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=-Kent-Kir-Nufus-Istatistikleri-2022-49755>.
- Uysal, B. (2020). Memleket Bağı. *Memleketim*, 2, 1-2.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yaşar, A. N. (12 Mart 2022). *Gurbet Nereye Düşer, Sıla Nerede?* Erişim Tarihi: 12 Mart 2022, <http://semerkanddergisi.com/gurbet-nereye-duser-sila-nerede>.